

עומק הפשט

בס"ד, יום ג' פרשת נח ל' תשרי תשע"ט, גיליון נושא, בענין העומד על הפרק.

גליון נושא:

בירורי הלכה ופסקי דין אקטואליים, מפי גדולי ופוסקי הדור שליט"א. לעורר לב המעיין, ואין לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

'פסי רכבת שנבנו בשבת'

ופרצו חומות מגדלי

לצערנו, בשנים האחרונות, נפרצו פרצות חמורות בחומת השבת בארץ ישראל, הרבה פרויקטים ציבוריים נבנים תוך חילול שבת מחפיר. בכמה חלקים חדשים של תוואי 'רכבת ישראל' (בקו

בס"ד, ימי החנוכה תשע"ח

פסק הלכה

אוי מה היה לנו, שמשנאי התורה נשאו ראש, לבצע עבודות ציבוריות ברשות הרבים בעיצומה של שבת קודשנו באמתלאות שוא ומדוחים, אין זאת אלא שעלינו לחזק בדקי הבית בתוככי המחנה פנימה, ולהתבונן היטב אם בשלנו הסער הזה,

ועל העבר - הרי שעפ"י ההלכה חל איסור ליסע בקוי הרכבת שנשללו בשבת קודש (עבודות חפירה, הנחת פסים, וכדו'), וכל זאת עד שיסתמו את כל החפירות שנעשו בשבת ויבטלו את יישור הקרקע וכל שאר עבודות הבנייה והנחת פסים אשר נעשו בשבת רח"ל, ויעשו את כל העבודות מחדש בחול.

ועד אז האיסור בעינו עומד עפ"י ההלכה, הן מחמת חילול השם, הן מחמת מסייע ביד עוברי עבירה, ולדעת הרמב"ם והרבה פוסקים גם מחמת איסור הנאה ממלאכת שבת בפרהסיא.

החותמים בצער ובכאב

נאום משה מרדכי קארפ	נאום יצחק רצאבי	נאום יוסף ליברמן
נאום יעקב סכנוי	נאום אברהם דב לוי	נאום שלמה מחפור
נאום פנחס ספירא	נאום עמרם פריד	נאום מרדכי היילפרין

המכתב שפורסם בעיתון 'המודיע'

חוה"מ סוכות תשע"ט

אברהם צבי הכהן

רב "קהל חסידים" שיכון ה'
דומ"צ ור"ם בעיה"ק בני ברק

דרשת שבת שובה תשע"ח - חלק ההלכה

מעשה שבת בשימוש ברכבת הנוסעת על פסים שנבנו בשבת
ע"י ישראל רח"ל

אלא דהדעת נותנת, דמשום זה היה די לאסור בכדי שיעשה, ואין צורך לחייבו לעקור הנטיעה שלא יהנה ממנה כלל, ועל כרחך דמה שחייבוהו לעקור הוא משום קנס, ולא רק כדי שלא יהנה מן העבירה. ולכן עכ"פ אחר שעבר שיעור בכדי שיעשה, אין לאסור אף במה שאפשר ליהנות ממנו רק לאחר השבת, אלא משום קנס, ושפיר שייך לומר סברתנו הנ"ל, דבכה"ג שאין הקנס פוגע אלא בשותמ"צ, לא גזרו.

וכיון שמדובר בנושא הנוגע להרבה מאד אנשים מאחב"י, ויש בזה בוודאי כמה וכמה פעמים גם ענין של הפסד ממון וטירחה גדולה וצורך גדול, כחא דהיתרא עדיף, ויצאו דברינו בהיתר.

ויה"ר שהשי"ת יגדור פרצות עמו, וישמרו כל ישראל את השבת, ואז יקויים בנו מאז"ל, דמיד נגאלים בעגלא דידן, אמן ואמן.

ימי הרחמים והסליחות תשע"ז

הרכבת החדש המחבר מבאר שבע לדימונה וברכבת החדשה המהירה מירושלים לתל-אביב, עבדו בהכנות לפסי רכבת בשבת קודש. גם בבניית הרכבת הקלה בגוש דן, מחללים שבת בריש גלי.

גדולי פוסקי ההוראה כבר נדרשו לנושא, האם יש איסור מדינא להשתמש ברכבות אלו מדין מעשה שבת או לא, בגיליון זה נברר את הצדדים בקצרה, אין אנו באים להכריע להלכה מה לעשות, ולמעשה כל אחד ינהג כדעת רבותיו.

בעבודות של בניית הרכבת, קיימים שני סוגי עבודות אסורות: א. שוכרים חברה של גוים שהם מבצעים את עבודות הבניה. ב. עובדי הרכבת היהודים מבצעים בעצמם חלק גדול מהעבודות.

1. פועלים גויים

מלאכת נכרי לישראל: כתב השו"ע (סימן רמד סעיף א) גוי שעושה מלאכה בשבת בשביל ישראל בקבלנות תמורת שכר קבוע מראש, מותר. טעם ההיתר מבאר המשנ"ב (ס"ק ב) שמחמת שהשכר קצוב, הגוי על דעת עצמו, עושה את המלאכה בשבת, כי הוא רוצה לגמור מהר, ודווקא כאשר אין לישראל קפידא שהגוי יגמור את העבודה למחרת, אבל אם קובע לו מלאכתו בשבת, אסור.

מראית העין: השו"ע מוסיף שגם בקבלנות באופן המותר, אין להניח לגוי לעשותו כאשר המלאכה במדינה או בתוך התחום, מפני הרואים שאינם יודעים שפסק עם הגוי שכר קצוב באופן המותר.

עוד נפסק בשו"ע (סעיף ג), שאם הגויים בנו לישראל בית בשבת, נכון להחמיר שלא יכנסו בו. וביאר המשנ"ב (ס"ק יט) שמדובר בקבלנות ובתוך התחום, שכל האיסור רק משום מראית העין ועל זה כתב השו"ע נכון להחמיר, אבל בשכיר יום אסור מדינא ולא רק נכון להחמיר, ואסור לו לעולם ולאחרים בכדי שיעשו.

אבל במקום אחר (סימן שכה ס"ק עג) הביא המשנ"ב את שיטת הט"ז בשם הר"ן ועוד ראשונים, שגם בשכיר יום האיסור הוא רק בכדי שיעשו ורק בקבר החמירו שקבוע לעולם והוא פרהסיה, והסיק שבמקום הצורך אין להחמיר.

נמצא לגבי פסי הרכבת שנבנו בשבת, שאם הפועלים מקבלים שכר קבוע בקבלנות, מותר מעיקר הדין, ורק נכון להחמיר מפני מראית העין, וביותר מיקל האגרות משה (או"ח חלק ג סימן לה) בימינו שרובם בונים תמורת שכר קבוע, ואין חשש של מראית העין, ורק אם הפועלים עובדים כשכירי יום אסור.

בכדי שיעשו: לגבי חישוב הזמן של בכדי שיעשו, קבעו גדולי הוראה שליט"א, שהרי הם לא עובדים כל הזמן רצוף, וממילא אפשר לחשב את ה'בכדי שיעשו' גם במשך כל ימי השבוע, ועוד שהרי הרמ"א (סימן שכח סעיף ח) פוסק שאפשר לחשב את ה'בכדי שיעשו' גם בלילה, אפילו כשלא עובדים בלילה. אכן באיסור דאורייתא פוסק המשנ"ב (שם ס"ק מ) שאין לסמוך על כך.

מעדיפים בשבת: מנהלי רכבת ישראל מעדיפים שהעובדים יעבדו גם בשבת משיקולים שונים (אין צורך לחסום כבישים עמוסים, יתקדמו מהר בעבודתם, שלא יצטרכו להשבית את מכונת הכרייה הענקית) והרי מפורש במשנ"ב שאם סיכם עם הגוי שיעבוד בשבת אסור אפילו בקבלנות, ורק שהתיר במקום הצורך, ולכן כאשר הוא צריך להגיע למקום חפצו נחשב מקום הצורך ומותר.

אמנם טען אחד מגדולי ההוראה שליט"א, שכיון שהשו"ע (סימן רמד) פסק שראוי להחמיר, ממילא גם בשעת הצורך יש להחמיר.

לצורך ציבור: סברא נוספת להקל, שהרי האיסור לעולם חל רק למי שנעשה המלאכה בשבילו, אבל לאחרים כל האיסור הוא רק בכדי שיעשו, וכאן שלא בונים את הרכבת ליחיד אלא לציבור, לא נאסר להם לעולם, כמבואר בבית יוסף (סימן שכה) שרק אם נעשה עבור ישראל מסוים נאסר עולמית. וכן דייק בתהילה לדוד (שם ס"ק לח) מדברי התוס' והרמב"ן ונוקט כך להלכה.

בטל ברוב: עוד יתכן להקל מצד סברא נוספת, שהרי רק חלק מהעבודות נעשו בשבת אבל רוב העבודה נעשתה ביום חול ואם כן האיסור בטל ברוב היתר.

אחת מתחנות הרכבת החדשות

אכן בשו"ת האלף לך שלמה (אורח חיים סימן צז) כתב שאין להתיר מכח הסברא הזו, ומכמה טעמים:

א. דווקא כאשר האיסור הוא מצד הדין שייך לומר ביטול ברוב, אבל כאן הרי האיסור הוא מחמת שקנסו אותו, ולגבי קנס אין הבדל אם נבנה כל הבית בשבת, או רק חלק ממנו.

ב. השו"ע אסר בבית למרות שוודאי שרק חלק ממנו נבנה בשבת כי לא יכול להיות שכולו

נבנה ביום אחד, ובכל זאת לא היקלו משום ביטול ברוב.

ג. אי אפשר להתיר מטעם ביטול, כי הוא גר בכל הבית ביחד.

לא נחא ליה: הג"ר אברהם צבי הכהן שליט"א העלה סברא להיתר, מצד שלגבי השומרי שבת העבודה בשבת 'לא נחא ליה', וכמו שכתב הרמ"א (סימן רמד סעיף ג ובמשנ"ב ס"ק כב) שמספיק שמחה בו וכאן הרי מחו בו. אבל מצד שני, ישנם אנשים מחללי שבת, או גויים שגרים בארץ, שכן נחא להם שיעבדו בשבת, כדי שהעבודות ייגמרו כמה שיותר מהר, והגויים עושים גם לצרכם, ואולי אפשר לדמות את הנידון שלנו, לגוי שעושה מלאכה לצרכו ולצורך יהודי, שמבואר בביאור הלכה (סימן רעו סעיף ב) שלא למחות במקילים.

2. פועלים יהודיים

מעשה שבת: השו"ע (סימן שיח סעיף א) פוסק שהעושה מלאכה בשבת במזיד, אסור לו ליהנות ממנה לעולם, משום קנס, ולאחרים מותר במוצאי שבת מיד. וכתב המשנ"ב (ס"ק ה) שההיתר לאחרים במוצאי שבת, הוא אפילו למי שהמלאכה נעשתה בשבילו, ולא חוששים שיבוא לבקש מחבירו שיעשה לו מלאכה בשבת, כי לא יסכים לעבור על איסור כי אין אדם חוטא כשאין לו תועלת מכך.

יהודי מומר: אבל הפרי מגדים (סימן שכה אשל אברהם אות כב) סובר שביהודי מומר אין היתר, ונאסר גם לאחרים כי שם לא שייך הטעם שלא יחטא, שהרי הוא מומר. וכתב הכתב סופר (או"ח סימן נ) והמנחת יצחק (חלק ג סימן עט) שמסעדה שבישלו אוכל ליהודים בשבת, לדעת הפרי מגדים האוכל נאסר למי שהתבשל עבורו, כי גם הוא נחשב כעושה במזיד.

ואם כן הפועלים היהודים שבונים את הרכבת עבור אחרים, הם עושים מלאכה במזיד, ויש לאסור את מלאכתם לעולם, על כל מי שנבנה בשבילו.

כשלא יודעים: אבל יתכן לדחות שהרי הטי"ז (יורה דעה סימן צט ס"ק י) מביא בשם המהרש"ל לגבי אחד שביטל איסור לכתחילה עבור אחרים, אם לא ידעו שהוא מבטל בשבילם לא נאסר להם, ורק כשידעו ורצו שיבטל נאסר. והרעק"א שם הביא את דעת הריב"ש שנחלק וסובר שגם כשהאחר לא ידע, נאסר, אם המבטל התכוין לכל מי שירצה. ואם כן כאן שהפועלים מזידים, ועושים גם בשביל אלו שנוח להם וגם בשביל אלו שלא נוח להם, לכאורה תלוי במחלוקת רעק"א וריב"ש.

תינוקות שנשבו: יתכן לתלות את הנדון, בשאלה הידועה האם החילונים בזמננו נחשבים כתינוקות שנשבו או לא, שאם כן הם אינם נחשבים מזידים. ואם הם לא מזידים ניתן לצרף לכך את שיטת הגר"א (שם) שהובא במשנ"ב שפסק כר"מ שבמזיד לא נאסר לו לעולם.

אמנם יש לציין שנחלקו גדולי הוראה שליט"א, לגבי הכרעת החזון איש זצ"ל, שהחילונים בזמננו דינם כתינוקות שנשבו, האם דבריו אמורים רק לגבי הדין של מעלים ולא מורידים, אבל לגבי שאר הדברים הם עדיין מוגדרים מזידים, או שהם כתינוקות שנשבו לכל דבר ונחשב מעשיהם כשוגגים.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **מלאכת גוי:** גוי העושה מלאכה ליהודי, ולא התנה עמו שיעשה בשבת, מותר, ואם עושה בפרהסיה נכון להחמיר. לדעת האגרות משה בימינו מצוי שעושים בקבלנות ואפשר להקל.
- ב. כשהגוי מקבל שכר לפי יום, או כשהיהודי התנה איתו שיעבוד בשבת, המלאכה נאסרת למי שנעשה עבורו לעולם, ולאחרים עד שיעבור זמן 'בכדי שיעשו', ויש מקילים במקום הצורך, גם למי שנעשה עבורו.
- ג. **מלאכת ישראל:** ישראל שעשה מלאכה האסורה בשבת במזיד, אסור לו לעולם, ולאחרים מותר לאחר שבת מיד. ואם הוא מומר שעשה עבור אחרים, יש אומרים שהמלאכה אסורה עליהם לעולם. נחלקו האחרונים כאשר האחר לא ידע שעושים בשבילו ולא ניחא לו בכך.
- ד. לדעת הסוברים שחילוני דינו כ'תינוק שנשבה', יש להסתפק האם נחשב מעשה שבת בשוגג, או דלמא דינו כעושה במזיד.
- ה. **פסי הרכבת:** ג' שיטות - יש שפרסמו ב'קול קורא' לאסור את הנסיעה ברכבת עד שיבטלו את מה שנעשה בשבת באיסור (מעשה שבת, נעשה בפרהסיה, חילול ד', ועוד טעמים). ויש שהתירו (שהמלאכה לא נעשתה עבור אדם מסוים, לציבור שומרי שבת 'לא ניחא להו' בעשיית המלאכה, ועוד טעמים). ויש שהורו שמצד הדין מותר, אך נכון להחמיר.
- ו. אף שרק חלק מהמלאכה נעשתה בשבת, אין האיסור מתבטל בחלק ההיתר, מכמה טעמים. ❖

עומק הפשט

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

שלמי תורה

להאי גברא רבה, המופלג בצדקה וחסד, הרב החסיד רבי שלמה פלדמן שליט"א על תמיכתו ההגונה במפעל 'עומק הפשט' יהי רצון שיוזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות, נחת עושר ואושר, וכל הברכות שבתורה, אמן.

הנושא לשבוע הבא:

בקבוקי 'פיניציה' שנוצרו בשבת

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפו"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'. וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

הודעה:

אפשר לקבל את הגיליון כל שבוע במייל

5047867@gmail.com